

Oponentský posudek na rigorózní práci

Autor práce: Mgr. Miroslav Novotný
Pedf UK Praha, katedra pedagogiky

Autor práce si v úvodu vytkl jako jeden z cílů vytvořit pedagogickou koncepci výchovy ke spiritualitě. Jako hlavní zdroj spirituality je spatřována filozofie, které je věnováno poměrně dost prostoru, nezůstává stranou však ani náboženství, psychologie, biologie, fyzika, neuropsychologie, etnografie nebo srovnávací antropologie, hlubinná ekologie, případně i další směry, spadající částečně pod new age, které s sebou přinášejí novou spiritualitu. Práce je koncipována tak, že tvoří relativně dva samostatné celky – část teoretickou a část praktickou, kde autor ověřoval míru mimo jiné míru spirituality u respondentů, vztahy k věku, pohlaví atd., dále způsoby rozvoje spirituality, přijatelnost a účinnost těchto procesů. Určitý problém spočívá v tom, že autor nashromáždil poměrně velmi mnoho materiálu v uvedené oblasti a nastal problém interpretace spirituální či duchovní dimenze, která je však dána nejenom metodologickým a terminologickým aparátem jednotlivých věd, názorovou nebo náboženskou orientací ale také kulturně a časově. Už sám pojem vědomí je jinak chápán ve filozofii a jinak v psychologii což je dáno charakterem a pojetím těchto oborů. Pokusit se o určité jednotící hledisko je poměrně obtížné právě pro tuto mnohočetnost stanovisek. Za dané situace se jeví vytvoření pedagogické (nebo i jiné obecné) koncepce spirituality jako gigantický úkol, možná až stanovený nereálně. Pro autora toto sice představuje výzvu, ale v reálném stavu zůstává více u výčtu jednotlivých filozofických a psychologických koncepcí, případně zážitkových a meditačních technik. Teoretická část práce představuje souborný informativní celek o tom, co všechno může představovat duchovní dimenzi ve vzdělání a ve výchově. Dá se říci, první část tvoří poměrně podrobný přehled a budí dojem určitého inventáře. Další otázkou ovšem zůstává uplatnitelnost nebo proveditelnost těchto idejí nebo záměrů, např. proč se některé způsoby výchovy ke spiritualitě uplatňují ve školách nebo vzdělání snadno nebo často a jiné ne, které záležitosti ovlivňují implementaci spirituálního ve výchovně vzdělávacím procesu, případně proč některé považujeme za samozřejmost a jiným se možná podvědomě bráníme. Protože je práce podávána na Pedf UK lze očekávat větší rozpracování tématu vzhledem k pedagogické a školní realitě, tento rozměr je zastoupen v kapitole Formy výchovy ke spiritualitě a dalších subkapitolách, poměrně sporadicky je pojednáno o samotné osobnostně sociální výchově, která se v současnosti stává poměrně dosti diskutovaným problémem, podobně jako etická výchova. Jde o určitá témata ve výchově, která byla vždy dobrými pedagogy realizována, nyní se ale pro ně hledá nový obsah a metodika. Kde se pracuje v rámci zážitkové pedagogiky s prožitky naplnění, sebeuskutečnění, splnutí, které byly určitým způsobem v dobrém vzdělání vždy přítomny aniž byly nazývány např. pocity flow nebo emočním učením. Otázkou je do jaké míry byly tyto záležitosti chápány mimoděk, a do jaké míry záměrně vyvolávány nebo aranžovány a odkud spiritualitu očekáváme. Postmoderní člověk je často zván na sebezkušenostní semináře, otázkou je, do jaké míry chce znát pravdu o sobě. Poznej sebe sama stále existuje ale realizuje se jiným způsobem než sokratovským. S trochou nadsázky lze říci, že osobnostně sociální výchova se nachází na rozcestí mezi tázáním, dramatizací a holotropním dýcháním. Existuje tu možná určitý paradox, podobně jako v moderní literatuře, čím vehementněji se snažíme o introspekci, tím nacházíme nitro prázdnější.

Paradigma platonské, aristotelské, karteziánské, pozitivistické nebo postmoderní má své nalezitelné konsekvence v chápání role učitele a chápání samotného procesu učení i smyslu a

způsobu, jakým sami nebo druhého vedeme nebo inspirujeme na duchovní cestě. Vyložit projevy duchovní dimenze na existujících stanoviscích nebo rolích by jistě stálo za úvahu, stejně tak jako kdysi pohnutky Komenského humanismu a univerzalizmu. Jistě by bylo rovněž přínosné zmínit duchovědný směr v sociálních vědách a pedagogice reprezentovaný W. Diltheyem, případně G. Gadamerem, který si poznání duchovní a metodologické stránky výchovy prostřednictvím porozumění a vcítění kladl za cíl. Možná by to pomohlo přemostit určitá úskalí mezi pojetím filozofickým, psychologickým a sociologickým, kdy není zcela zřejmé z jakého stanoviska je problematika pojata, zda z psychologického, filozofického nebo sociologického hlediska. S tím také souvisí určitá rozkolísanost v chápání významu metafyzika a transcendence, případně universalismu a holismu. Práce s literaturou a formální stránka práce je odpovídající. Výzkumná část práce mohla být dotvářena dodatečně k části teoretické. Zpracování je pečlivé, otázkou je, do jaké míry zjišťuje spirituální orientaci respondentů (položky 2 a 5 dotazníku v příloze), a do jaké míry se do tohoto projevuje povahová stránka (např. hedonista versus asketa, konzumní nebo nekonzumní přístup, cílovost a prostřednost, účelovost nebo nahodilost). Práce je celkově tématicky přínosná, protože duchovní dimenze v pedagogice stále čeká na svoje znovuzrození, je třeba ocenit aktualitu tématu i soubornost sebraného materiálu. Obávám se však, že pokud si autor kladl za cíl vytvořit koncepci, tak tento cíl byl splněn jen částečně. I přes určité nedostatky lze doporučit k obhajobě.

PhDr. Ivo Syříš Dr.

Praha, 3.5. 2013 Pedf UK